

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1311
Osmanlı'dan Günümüze Aile Hukuku
Dr. Keziban Gurbet GÜLDEN

Yayın Koordinatörü
Murat AYDEMİR
Editör
Doç. Dr. Muhammed Raşit AKPINAR
Tashih
Dilek DOĞAN
Kapak Tasarım
Yılmaz Cahit AYDIN
İç Tasarım
R. Ahmet AKAY

ISBN: 978-625-428-510-3

1. Baskı, Mayıs 2024, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 07.11.2023
tarih ve 182 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

*Bu eserin ilmi/edebî redaksiyonu İLKSAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.*

Yayıncı Sertifika No: 48058

Ostim OSB Mah. 1256. Cad. No: 11
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

*Beni ilahiyat eđitimine y6nlendiren
merhum babam Baki Kariparduç ve
sevgili annem H6ilya Kariparduç'a...*

1990 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Aslen Erzincan/Refahiye'dir. İlköğretimini Ankara'da, liseyi Tevfik İleri İmam Hatip Lisesinde okudu. 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden ikincilikle; 2012 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi/Coğrafya Bölümü'nden çift ana dal diploması ile mezun oldu. Aynı yıl öğretmenlik sertifikası aldı.

2010 yılında Diyanet İşleri Başkanlığında Kur'an kursu öğreticisi olarak göreve başladı. 2014 yılında vâizlik sınavını kazanarak vâizliğe geçti. Hâlen görevine devam etmektedir.

2015 yılında Konya'da Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde İslam Hukuku Ana Bilim Dalı'nda "İslam Hukukunda Damân ve Taahhüt" başlıklı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2022'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Ana Bilim Dalı'nda "1917 Tarihli Hukûk-i Âile Kararnâmesinden Günümüze Aileye Yönelik Hukuki Düzenlemeler ve Aile Politikalarına Yansımaları" başlıklı doktora tezini tamamladı.

Evlî ve iki çocuk annesi olan Gülîden, Arapça ve İngilizce bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	XI
Kısaltmalar	XIV
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM AİLE KAVRAMI VE TÜRK AİLE HUKUKUNUN TARİHİ TEKÂMÜLÜ

A. Aile Kavramı.....	12
1. Sözlük Anlamı	12
2. Terim Anlamı	15
3. Aile Tipleri.....	20
B. Türk Ailesinin Genel Yapısı ve Kodları	22
1. Eski Türklerde Aile	22
2. İslâmiyet Sonrası Türklerde Aile.....	26
3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Aile.....	28
C. Türk Aile Hukukunun Gelişim Süreci ve Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin Hazırlanması	29
1. Tanzimat Dönemi Öncesi Aile Hukuku	30
2. Tanzimat Dönemi'yle Başlayan Kanunlaştırma Hareketleri ve Türk Aile Hukukuna Etkisi (1839-1917)	33
3. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi (HAK) Dönemi (1917-1919)	38
a) Kararnâmenin Türk Hukuk Tarihindeki Yeri ve Önemi.....	38
b) Kararnâmenin Hazırlanmasından Önceki Durum.....	39
c) HAK'ın Ortaya Çıkış Sebepleri	44
d) Kararnâmenin Özellikleri ve Getirdiği Yenilikler.....	59
e) Kararnâmenin İslâm Ülkelerinde Uygulanması.....	66
f) Kararnâmeye Eleştiriler ve Kararnâmenin Yürürlükten Kaldırılması.....	67

İKİNCİ BÖLÜM
HUKÜK-İ ÂİLE KARARNÂMESİ'NDEN
SONRAKİ DÖNEMDE AİLE POLİTİKALARI

A. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ve Medeni Kanun	
Arasındaki Dönem (1919-1926)	70
1. 1339/1923 Hukûk-ı Âile Kanunu Tasarısı	71
a) 1917 HAK-1923 Tasarısının Mukayesesi	75
b) 1923 Tasarısının Geri Çekilmesi	77
2. 1340/1924 Hukûk-ı Âile Kanunu Tasarısı	77
a) 1923-1924 Tasarılarının Mukayesesi	80
b) 1924 Tasarısının Geri Çekilmesi	83
3. Medeni Kanun Hazırlıkları	84
B. Medeni Kanununun Kabulü ve Türk Aile Hukukuna İlişkin	
Düzenlemeler	85
1. İsviçre Medeni Kanunu'nun Alınması	85
2. Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukukuna Dair	
Getirdiği Yenilikler	88
3. Medeni Kanuna Getirilen Tenkitler	90
a) Yerli Medeni Kanunun Yapılmaması Eleştirileri	90
b) Lozan Antlaşması'nda Batılı Bir Kanun Yapılması	
Beklentisi	91
c) Medeni Kanunu Hazırlayan Komisyon Üyelerinin	
Sadece Hukukçulardan Oluşması	93
d) Şekil ile İlgili Eleştiriler	94
4. 1923-1924 Tasarıları ile 1926 Medeni Kanunu'nun	
Mukayesesi	95
5. Kanunlaştırma Hareketlerinin Genel Bir	
Değerlendirmesi	96
C. Günümüz Aile Hukuku Mevzuatı ve Hedefleri	97
1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Aile ve	
Ailenin Korunması	98
2. Uluslararası Sözleşmeler ve Aile Hukukuna Etkileri	100
a) Uluslararası Sözleşmelerin Pozitif Hukuktaki Yeri	100
b) Birleşmiş Milletler'deki Düzenlemeler	101
c) Avrupa Konseyi Düzenlemeleri/Kadınlara Yönelik	
Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla	

Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	104
d) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	108
3. Aile Hukuku ile İlgili Kanunlar	109
a) 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Bakımından Ailenin Korunması.....	109
b) Mülga 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanundaki Düzenlemeler	112
c) 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUKÛK-I ÂİLE KARARNÂMESİ (HAK) İLE GÜNÜMÜZ ÂİLE POLİTİKALARININ MUKAYESESİ

A. Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ile Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku Açısından Mukayesesi.....	121
1. Evlenme ile İlgili Hükümler	121
a) Nişanlanma	121
b) Evlenme (Nikâh) Ehliyeti.....	125
c) Evlenme Engelleri/Evlenilmesi Yasak Olan Kimseler ...	130
d) Nikâh Akdi ve Özellikleri.....	134
e) Nikâhın Ahkâmı	143
f) Mehir	145
g) Nafaka	148
2. Evliliğin Sona Ermesi ile İlgili Hükümler	149
a) Boşanma Sistemleri.....	149
b) Boşanma ile İlgili Genel Hükümler	152
3. Değerlendirme	167
B. Aile Politikaları İçerik ve Kavram Analizi	170
C. 1982 Anayasası'ndan Sonra Türkiye'de Aile Politikalarının Gelişimi	173
D. Aileye Yönelik Politika Geliştirmede Sorumlu Olan Kurumlar	178
1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Yaptığı Faaliyetler	179
a) Ailelere Yönelik Hizmetler	180
b) Çocuklara Yönelik Hizmetler	181

c) Kadınlara Yönelik Hizmetler	181
d) Yaşlılara ve Engellilere Yönelik Hizmetler	182
2. İçişleri Bakanlığı ve Faaliyetleri	183
3. Adalet Bakanlığı	183
4. Meclis Komisyonları	183
5. Diyanet İşleri Başkanlığının Yaptığı Faaliyetler	185
a) Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile ve Dinî Rehberlik Dairesinin Yürüttüğü Faaliyetler	185
b) Diyanet İşleri Başkanlığının Aileye İlişkin Yayınları	187
E. Aileye Yönelik Politika Geliştirmede Etkili Olan Kuruluşlar ...	189
F. Aile Müessesesinin Karşılaştığı Başlıca Problemler ile Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi	192
1. Modernleşme ve Aile	195
2. Sanayileşme, Feminizm Akımı ve Aileye Etkisi	197
3. Bireyselleşmenin Aile Üzerindeki Yansımaları	200
4. Kitle İletişim Araçlarının Aile Üzerindeki Etkisi	203
G. Genel Değerlendirme	208
SONUÇ	213
KAYNAKÇA	219
EK	235

ÖN SÖZ

İslâm dini, insanların hem dünya hem de âhiret mutluluğunu amaçlayan hükümler getirmiştir. Aile ile ilgili olanlar da bunlar arasındadır. İnsanın dünyadaki cenneti, huzurlu ve mutlu olduğu bir aileye sahip olmaktır. Aile, bireyin topluma ısındığı yuvadır. Canın canla sükûn bulduğu, nesillerin harman olduğu, gönüllerin neşve bulduğu en korunaklı limandır.

Çalışmamızda aile konusunu merkeze alarak ilgili hukuk normlarını ve yasalarını inceleyip ailenin sağlam kalması ve korunması amacıyla matuf teklifleri üretmeyi hedefledik.

Günümüzün tüketim toplumu ve ekonomisi, önemli değerlerimizi aşındırmakta hatta bazen âdeta yutmaktadır. Çağımızın insanı, aile ve aile kurmayı gündem dışına ya tamamen itmeye ya da salt romantik törenlerden ibaret görmeye başlamıştır. Bu da toplumun temelini dinamit koymakla eş değerdir.

Coğrafyamızda ve Türkiye’de aile ile ilgili sorunlar kişilerin önem atfettiği zaviyeden ve kendi değerlerince ele alınıp argümanlar üretilerek gündeme getirilmektedir. Feministler, daha çok kadın ve kimliği; etnik gruplar, aile/kadın ve etnik kimlik çerçevesinde; diğer bir kesim, aile ve dindarlık zaviyesinden; daha başkaları, aile ve sosyalizm, modernizm, feminizm çerçevesinde konuyu ele almaktadır. Bu grupların üzerinde anlaşabildikleri alan ise aile içi şiddet, kadın cinayetleri vb. sorunların çözülmesi hususudur.

Unutmamak gerekir ki bütün “izm”lerden uzak, grup ya da hareketlerden bağımsız fitri duygu ve değerler vardır.

Yüce Allah'ın aile ile ilgili koyduğu bütün sınır ve düzenlemeler bu fitrat üzerinedir. Çalışmamız bilimsel etiğe uygun, her türlü popüler tartışma ve akımlardan uzak, insan tabiatı ekseninde, Kur'an ve Sünnet'e dayalı olarak hukuk çerçevesi içinde aile konusuna katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmamız üç ana bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde kavramsal çerçeve olarak aile kavramını ve günümüz ailesini tehdit eden sorunları ele aldık. Ayrıca Türk aile hukukunun gelişimsel sürecinin başlangıç noktası mahiyetindeki Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'ni tahlil ettik.

İkinci bölümde Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nin yürürlükten kaldırılması akabinde yapılan taslak çalışmaları ve medeni kanuna uzanan süreci gözden geçirdik.

Üçüncü bölümde ise Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ile medeni kanunun aileye yaklaşımını, günümüz aile politikalarını ve geçmişten günümüze hukuki düzenlemelerde gelinen son noktayı ele aldık.

Sonuç bölümünde aile hukukumuzun gelişim sürecine dair tespitlerimize ve aile ile ilgili sorunların çözümüne ilişkin bazı mülahazalarımıza yer verdik. Ekler kısmında ilk olarak Hukûk-ı Âile Kararnâmesi ile Türk Medeni Kanunu'nun evlenme ve boşanmaya dair hükümlerini bir tablo hâlinde mukayeseli olarak sunduk. Ayrıca okuyuculara faydalı olması adına kararnâmenin tam metnine sadeleştirme olmaksızın yer verdik.

Çalışmamız, doktora tezimizin gözden geçirilmiş hâlidir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında fakültede lisans ve lisanüstü eğitimlerimde öğrenme sürecime rehberlik eden, kıymetli ilminden istifade ettiğim, akademik hayatımın her aşamasında desteğini gördüğüm danışman hocam Sayın Prof. Dr. Şamil Dağcı'ya, tez izleme komitesi üyelerinden Sayın Prof. Dr. İsmail Çalışkan'a ve Sayın Prof. Dr. İhsan Çapçioğlu'na, tezdeki eksiklerin giderilmesi hususundaki kıymetli

katkılarından dolayı savunma jürisi üyeleri Sayın Doç. Dr. Şahban Yıldırım ve Sayın Doç. Dr. Ercan Eser'e, beni ilme teşvik eden rahmetli babam Baki Kariparduç'a ve annem Hülya Kariparduç'a, tezimi okuyup değerlendirmelerde bulunan kayınpederim Ömer Gülden'e, kıymetli eşim Ahmet S. Gülden'e ve biricik kızıma teşekkürü yerine getirilmesi gereken bir görev telakki ediyorum. Ayrıca burada ismini zikre demediğim fakat tezimle alakalı bana ufuk açan, fikirleri ile destek olan tüm yakınlarım, meslektaşlarım ve arkadaşlarıma minnettarım.

Gayret ve çalışmak bizden, muvaffakiyet ancak Yüce Allah'tandır.

Keziban Gurbet Gülden
Ankara, 2022